

Poláček, Jiří

Reflexe Slovenska v poezii Jiřího Mahena

In: *Česká a slovenská poezie: slovo a mlčení : kolektivní monografie*.
Pospíšil, Ivo (editor); Zelenková, Anna (editor). Brno: Galium, 2015, pp.
[149]-157

ISBN 978-80-905336-8-4

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.81580>

Access Date: 22. 03. 2025

Version: 20250223

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Jiří Poláček (Brno)

Reflexe Slovenska v poezii Jiřího Mahena

Abstrakt

Autor nejprve charakterizuje vztah spisovatele Jiřího Mahena (1882–1939) k Slovensku a jeho pobytu v této zemi, ale připomíná i jeho prózy a hry, v nichž se uvedený vztah odrazil. Poté podává charakteristiku Mahenovy básnické tvorby. V tomto rámci akcentuje báseň *Černovská masakra*, reakci na střelbu četníků do obyvatelů vsi Černová u Ružomberku v roce 1907. Nakonec analyzuje básnickou skladbu *Požár Tater* (1934), v níž Mahen reflektoval přírodu Vysokých Tater a také dobovou situaci ve společnosti. Závěr studie tvoří nástin kritické odezvy této skladby v soudobých novinách a literárních časopisech.

Klíčová slova: poezie Jiřího Mahena; Slovensko; básnické reflexe; příroda a společnost; kritická odezva

Abstract

The Reflection of Slovakia in Jiří Mahen's Poetry

First of all, the author characterizes the relation of the writer Jiří Mahen (1882–1939) to Slovakia and his stays in this country, but he also reminds of his prose works and plays in which the mentioned relation appeared. Then he gives the characteristics of Mahen's poetic creation. In this framework he accentuates his poem *Černová Massacre*, a reaction on the policemen's gunfire in the inhabitants of the village Černová, now part of Ružomberok, in 1907. Finally he analyzes his poetic composition *The Fire of the Tatras* (1934) in which Mahen reflected the nature of the High Tatras and also the social situation at that time. The final part of the study contains the critical response in the newspapers and literary periodicals of that time.

Key words: Jiří Mahen's poetry; Slovakia; poetic reflection; nature and society; critical response

Čáslavský rodák Jiří Mahen (vlastním jménem Antonín Vančura, 1882–1939) se po studiích na pražské filozofické fakultě ocitl na Moravě: od podzimu 1907 učil na reálce v Hodoníně, poté na obchodní škole v Přerově a v roce 1910 se stal redaktorem Lidových novin v Brně. V této době také začal poznávat Slovensko. V *Kapitole o předválečné generaci* (1934) o tom napsal: „Přebíhali jsme přes Javořinu na Slovensko a našli tam větev národa, která byla asi ve stejné duševní situaci jako my. Našli jsme tam člověka, který žil hodně po svém, a v mé paměti žijí výrazně dodnes rozmluvy s prostým venkovským člověkem na Slovácku a na Slovensku jako věci vzácné a okouzující. Kouzlo země bylo mocné. Skoro to vypadalo, že jsme našli konečně svou vlast a místo, kam můžeme zabloudit vždycky jako domů. Praha se ztrácela v dáli a otvírala se země na východ.“¹

¹ MAHEN, Jiří: *Kapitola o předválečné generaci*. Praha: Družstevní práce, 1934, s. 24.

Mahen měl vřelý vztah nejenom k slovenským lidem, ale i k slovenské přírodě a kultuře. Jako rybář jezdil k slovenským břehům řeky Moravy, k Váhu i k tatranským tokům. Na Slovensku trávil také dovolené – například v roce 1920 byl se svou ženou v Trenčíně a ve Vysokých Tatrách,² v nichž se setkal s kritikem Jindřichem Vodákem a které navštívil ještě na začátku třicátých let, roku 1925 si dopřál rybářskou dovolenou na Žitném ostrově. Poznal rovněž Oravu a další oblasti Slovenska. V roce 1932 přednášel v Bratislavě o své generaci, o tři roky později se zúčastnil natáčení filmové podoby své hry *Janošík* v okolí Terchové a Levoče.

Poznání Slovenska se samozřejmě promítlo i do jeho tvorby. Kromě dramatu *Janošík* (1910) je možno uvést známou *Rybářskou knížku* (1921), obsahující kapitoly o rybaření u Váhu či u tatranských bystrin, hry *Chroust* (1920), *Generace* (1921) a *Praha–Brno–Bratislava* (1927). O Slovensku Mahen píše též v knize *Toulky a vzpomínky* (1931), a to v kapitolách *Slovácko*, *Nejhezčí Morava* a *Slavná řeka*; věnoval mu i různé publicistické texty.

Jeho poměr k této zemi reflektuje rozličná odborná a memoárová literatura, v menší míře i korespondence (zejména publikace *Adresát Jiří Mahen*, 1964). Ve sborníku vydaném k Mahenovým padesátinám (*Mahenovi*, 1933) zmíněný poměr osvětlují František Mareš a Ivan Ballo. V kapitole *Jiří Mahen a Slovensko* mimo jiné citují Mahenův esej *Hrdinská země* z roku 1924: „Miluji Slovensko, poněvadž je to hrdinská země, jejíž síla rodí už dnes lidi nezjařmené osudem, veliká srdce a pokorné duše. Věřím ve Slovensko, poněvadž vím, že jeho vývojové možnosti na poli kultury a duchovní samostatnosti jsou pro utajenou, nezkaženou jejich volnost neomezené a věčné. Klaním se ti, země zaslíbená poněvadž jsi mou druhou vlastní, nad níž nemám duševně spanilejší pod hvězdami.“³

V poválečných desetiletích psali o Mahenovu vztahu k Slovensku Jozef Tvrdoň⁴ a Václav Dyk⁵ v časopisu *Krásy Slovenska*, autor podepsaný šifrou aš v deníku *Smena*,⁶ Štěpán Vlašín v monografii *Jiří Mahen* (1972) nebo Karla Mahenová v citované vzpomínkové knížce *Život s Jiřím Mahenem* (1978). V nedávné době o něm pojednala Jana Černá v článku *Jiří Mahen a Vysoké Tatry* v časopisu *Duha*.⁷

Pokud nás zajímá reflexe Slovenska v Mahenově poezii, je třeba říci, že tato tvorba je v obecném povědomí poněkud zastíněna jeho tvorbou prozaickou a dramatickou. Její poetika rezonuje s poezií autorových generačních druhů S. K. Neumannova, Fráni Šrámka, Viktora Dyka, Karla Tomana či Františka Gellnera. Je charakteristická odklonem od symbolismu a dekadence i od volného verše, společen-

² MAHENOVÁ, Karla: *Život s Jiřím Mahenem*. Praha: Mladá fronta, 1978, s. 202–206.

³ *Mahenovi*. Praha: Družstevní práce, 1933, s. 160–161.

⁴ *Jiří Mahen a Slovensko*. *Krásy Slovenska* 37, 1960, č. 9, s. 341–344.

⁵ *Ještě jedna Mahenova láska k Slovensku*. *Krásy Slovenska* 39, 1962, č. 5, s. 169–170.

⁶ *Mahen a Slovensko*. *Smena* 17, 1964, č. 124, s. 4, 24. 5.

⁷ *Duha* 27, 2013, č. 3; elektronická verze.

skou konkrétností a čtenářskou přístupností, jakož i preferencí přímých zobrazení a jistou písňovostí.

Jiří Mahen začal psát verše už ve studentských dobách, kdy část z nich v letech 1901–1902 adresoval Malvině Smetánkové do Brna.⁸ Debutoval v roce 1907 sbírkou *Plamínky*. Zařadil do ní mimo jiné báseň *Láska*, v níž pozoruhodně anticipoval svůj tragický životní pocit: „*Něčeho v životě bylo mi málo – / a mnoho, co nemělo být...*“⁹ V následující sbírce *Balady* (1908), obsahující převážně milostné verše a oceněné například Jaroslavem Vrchlickým či F. X. Šaldou, aplikoval formu villonské balady.

V letech 1910–1919 byl redaktorem Lidových novin, v nichž otiskl celkem čtyřadvacet básní. Jednou z nich byla známá *Černovská masakra*, publikovaná již 31. října 1907 a zásluhou hodonínskému listu Slovácko vydaná také jako básnický leták. Mahen touto básní, označenou za „*skvelou ukážku výbušnej politickej poézie*“,¹⁰ reagoval na krveprolití ve vsi Černové u Ružomberku, kde došlo ve spojitosti s tvrdou maďarizací k střelbě četníků do místních obyvatelů. Použil zde působivou folklorní stylizaci:

Ej – nepij, synku, červeného vína,
ej, nepij synku, vína červeného!
Bílé vínko pije ten, kdo neproklíná,
rudé vínko ten, kdo z rodu prokletého.

Ale ty ho nepij, spíš ho na zem vylij!
Raděj sklínkou třískni, než bys duši opil!
Červené tvé vínko krví nabarvili,
ti, cos řeči jejich dosud nepochopil!

Jak ti namíchali mok ten žhavě žhavý!
Jak ti otrávil pramen veselosti!
Na Černové spí už hlava vedle hlavy –
po maďarsku sám se dneska slůžný hostí.¹¹

Do sbírek z válečných let nazvaných *Duha* (1916) a *Tiché srdce* (1917) Mahen zahrnul básně reflektující válku a národní osud. Ve dvacátých letech vydal soubor literárních epigramů *Kozí bobky z Parnasu* (1921), epickou skladbu s jadranskou tematikou *Scirocco* (1923) a výbor *Básně* (1928). V roce 1934 k těmto titulům přidal sbírku *Rozloučení s jihem* a lyrickoepickou skladbu *Požár Tater*. V prvním díle, jež dedikoval Vítězslavu Nezvalovi, se ohlédl za milovanými končinami u Jaderského moře, kde se svou ženou pobýval v letech 1922–1933. Druhým dílem – jak napovídá jeho název – tematicky zaměřil na Slovensko. Chystal ještě další básnickou

⁸ Z dílny Jiřího Mahena. Milíř 16, 2014, s. 47.

⁹ MAHEN, Jiří: *Lyrika*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 35.

¹⁰ Viz pozn. 6.

¹¹ VLAŠÍN, Štěpán: *Jiří Mahen*. Praha: Melantrich, 1972, s. 40.

sbíрку, v níž by se patrně rovněž objevila slovenská tematika, svůj plán však již nerealizoval.¹² Posmrtně jeho poezie vyšla jednak ve výběrech *Za nocí nejtmařejších na slunce pamatuj!* (1955) a *Modří ptáci hor* (1982), jednak ve svazku *Lyrika* (1958).

Zmíněný *Požár Tater* vydalo pražské vydavatelství Družstevní práce ve vstupní kresbou Aloise Wachsmána a s obálkou a v grafické úpravě Rudolfa Hály v lednu 1934, a to v nákladu 650 výtisků. Autor ho věnoval svému příbuznému Vladislavu Vančurovi na oplátku za jeho dedikaci románu *Markéta Lazarová* (1931). Do svého věnování věnil tematicky důležitou anticipující informaci, že při psaní tohoto básnického díla „myslil na národ a lidstvo celé“. Celou skladbu uvedl prologem a její text rozdělil na šest částí.

V prologu pojmenovaném *Čtenáři* toto dílo označuje jako píseň, kterou prožil „až někde u vrat do nebe“, přičemž ji napsal chvatně a rychle. S časovým odstupem v tichu svého pokoje pocituje nutnost vydat se do boje.¹³ V první části s názvem *Ráno* se obrací k „skvělému panstvu“, aniž od něj za svoji píseň očekává potlesk: „já o požáru zpívát budu / a k požáru se netleská.“ Opěvuje horskou přírodu, jež si člověka umí podmanit („Ach kdo vás, hory, zřel už z dáli, / kdo nepodleh' vám pokořen?“). Zdůrazňuje, že „vše mění se tu na radost“, ale že „zde s nicotou se život snoubí“. Poté evokuje tatrskou flóru a faunu. Zaměřuje se především na vzácnou žabronožku severskou, a to i s odkazem na její odborný název *Branchinecta paludosa*: „odtud jí jsme připojeni / prý na polární někde kruh!“

O tomto korýšovi mluví ještě v následující části nazvané *Poledne* jako o něčem, co nás pojí „s tundrami dálné Sibíře“ (žabronožka severská nebo též arktická je relikv z doby ledové a vskutku žije až na Sibiři, ve Skandinávii či v Grónsku). Hlavně se tu však soustřeďuje na vztah člověka a přírody. Na jedné straně nezastírá, že pro člověka jsou přírodní podmínky leckdy drsné, ale současně je k člověku kritický:

Snad jsme s ní nezačali nikdy
jak s matkou má se mluvit,
snad símě jsme, jež vždy a špatně
se v každé půdě uchytí –
snad jsme jí stáli bolest, muka,
než vypiplala něco z nás,
teď dopadla nás její ruka
a přišel její pomsty čas?

Tato strofa má obecnou platnost. V daném kontextu se její kritičnost umocňuje kontrastem majestátní horské přírody a „pestré společnosti“, která v horské chatě

¹² KUNDERA, Ludvík: *Zpráva o projektu poslední básnické sbírky Jiřího Mahena*. In: Jiří Mahen – spoluvůdce pokrokové kulturní politiky. Brno: SVK–KJM–MVS, 1983, s. 129–134.

¹³ Všechny citáty pocházejí z uvedeného prvního vydání *Požáru Tater*.

„tančí, výská a roztahuje paví chvost“. Její odpudivý obraz v básníkovi vyvolává reflexi války: „*Je válka to, co lidstvo pojí / a staví budoucnosti most? / Je válka to, co pole hnojí / pro tuhle hlučnou společnost?*“ Vzápětí přichází horská bouře, jež tuto společnost umlčí a dá jí pocítit svou sílu, ale básníka „*bouře spíše vábí*“; chce jít „*znova nad lesy*“, kde „*lze dýchat volně*“.

Třetí část pojmenovaná *V bouři a vichřici* je reflexí autorova mládí s leitmotivem horského kořene jako symbolu tradice (kořen z horské borovice Mahen míval – podle svědectví Jaroslava Seiferta¹⁴ – jako talisman). Tato reflexe je spojena s otázkami vyvolanými soudobou situací českého národa a lidstva: „*Snad národ má svůj kořen síly, / a ten nás vrací k životu? / Snad lidstvo jím tu sílu drtí, / které se nikdo nevyhne?*“ Následuje sugestivní líčení avizované bouře a vichřice:

A po všech hvozdech kosa letí
a seče stromů vršíčky!
Začíná to, jak hrály by si
s nizoučkou travou dětičky,
však sekáč chystá vlastní práci.
Ta půjde trochu hlouběji,
a pravím ti, že teď tu ztrácí
i prales každou naději!

Fik! Fik! Jak sténá to a praští!
Všechno je rázem bez hlavy!
Les padá někam v kotel starý,
hučící kotel děravý!
Svou ruku dej mi! Nehněme se!
Přitiskni se jen v zákopu!
Teď nový vichr skáče v lese
a sráží stromy do snopů!

Ve čtvrté části s názvem *Zrada* autor nejprve uvažuje nad vztahem člověka a přírody. Mimo jiné se ptá, „*proč by země / tu nechávala stále nás a zrovna nás*“, a zda svět nepotřebuje „*být zas ničí / a něčeho zas počátek*“. Poté opět rozvíjí úvahy o člověku, dobové společnosti a národu (mluví o „*rozdvojeném národě*“). Jejich rámcem je obraz přírodní katastrofy a noci zrady přírody, umocněný fantaskními vizemi, jimž vévodí scénérie hořících Tater.

Tato evokace požáru se objevuje i v *Půlnoci*, předposlední části skladby. Autor tu s různými historickými reminiscencemi znovu hořce reflektuje situaci národa a „*přespanilé Evropy*“. Zmíněný požár může být očistný: „*Ať shoří, co nic nevzkřísí!*“ V závěrečném *Zpěvu po půlnoci* Mahen praví, že „*vskutku viděl Tatry hořet*“. Následující sloky stylizuje jako káravou promluvu horské přírody k člověku; jejím mluvčím je hořící kmen stromu:

¹⁴ *Kus horského kořene a korálový trs*. Panorama 12, 1934, č. 5, s. 77–78.

Je jenom pevné odhodlání,
 jež odpověď si vynutí,
 pak díváme se do plamenů
 a nejsme jimi sžehnuti.
 Nebude nikdo spálen jimi,
 i kdyby zmizel v bouři kdes,
 kdo ve své hlavě vprostřed zimy
 pro jiné s jarem léto nes'!

Génius lidstva denně poután
 své denně hledá obránce.
 Nuž vzhůru, děti, až snad zazní
 divoký signál do tance!
 Buď souvisíme s velkou věcí
 a víme, že s ní rosteme,
 nebo jen bědujeme v kleci a
 prabídně v ní zhyneme!

Ve skladbě *Požár Tater*, napsané čtyřstopým daktylotrochejem a rozčleněné do osmiveršových strof, Mahen tedy spojil prožitek tatranského přírodního dramatu s reflexí poměru člověka a přírody, jakož i soudobé situace našeho národa a Evropy, ohrožené nástupem nacismu a novým válečným konfliktem. Obrazem ničivé horské bouře maně navázal na črtu Aloise Mrštíka *Štrbské pleso (Hore Váhom, 1919)* a předjal nikoliv literární, nýbrž skutečnou vichřici, která zpusťovala Vysoké Tatry v noci z 19. na 20. 11. 2004.¹⁵

Ve své době *Požár Tater* vzbudil relativně velkou odezvu jak v tehdejších denících, tak v literárních časopisech. Za jistou předeheru této odezvy lze považovat čtyřverší, které Mahenovi napsal Petr Bezruč v dopisu datovaném 8. 1. 1934: „*Máš, drobný rolník, teskný příděl, / zaseješ, hoře vzejde ti; / pak nediv se, že básník viděl / Vysoké Tatry hořeti.*“¹⁶

Pokud jde o noviny, Mahenovu skladbu recenzovali Arne Novák v *Lidových novinách*,¹⁷ František Tichý v *Národním osvobození*¹⁸ a A. M. Píša v *Právu lidu*, který ji posoudil společně se zmíněnou *Kapitolou o předválečné generaci*.¹⁹ Co se týče literárních periodik, *Požár Tater* zhodnotili Jaroslav Seifert²⁰ a Karel

¹⁵ KUNDERA, Ludvík: *Ohlédnutí za Požárem Tater*. Miliř 13, 2004, s. 8–10.

¹⁶ *Adresát Jiří Mahen*. Praha: SNKLU, 1964, s. 21.

¹⁷ NOVÁK, Arne: *Jiří Mahen, Jiří: Požár Tater*. *Lidové noviny* 42, 1934, č. 140, s. 9, 18. 3.

¹⁸ TICHÝ, František: *Jiří Mahen: Požár Tater*. *Národní osvobození* 11, 1934, č. 183, s. 7, 8. 8.

¹⁹ PÍŠA, Antonín Matěj: *Dvě nové knížky Mahenovy*. *Právo lidu* 43, 1934, č. 185, s. 6, 10. 8.

²⁰ Srov. pozn. 14.

Titz²¹ v časopisu Panorama, Bedřich Václavek v Indexu,²² Artuš Černík v Činu²³ a Bedřich Slavík v Lumíru.²⁴

Novinový ohlas tohoto díla můžeme konkretizovat odlišnými soudy Arna Nováka a Františka Tichého. Novák je chápal jako dílo „*obsahově aktuální*“ a „*obecné memento*“, oceňoval proměnu „*intenzivního krajinného prožitku ve varovný protest mužného srdce*“, avšak měl několik výhrad. Vadil mu „*umělecky improvizací ráz*“ Mahenovy práce, nacházel v ní mnohé nejasnosti, dvojsmysly a neurčitosti, kontrastující s autorovou dramatickou dikcí. Litoval, že „*básník nepodrobil svou skladbu autokritické revizi*“, ale zároveň vyzvedl vervu jejího slohu, unášeného „*prudkým vichrem vnitřní svobody ducha skutečně básnického*“. Podle Nováka Mahen buráčí „*o závod s živly v pocitu důvěrného pobratření*“, přičemž „*v této bouři netřískají jen hromy výzev a protestů, nýbrž občas se zažehují i blesky úžasně osvětlující rozběsněnou skutečnost do podob nových a nevidaných*.“²⁵

František Tichý označil *Požár Tater* za „*básnický výtvar svérázné formy vnější i vnitřní*“, napsaný „*temperamentním a pružným veršem*“. Našel tu týž „*improvisační elán, jakým nás Mahen udivoval před dvaceti pěti lety ve svých virtuózních Baladách*“. V první polovině skladby se čtenář musí prodírat „*podrostem pestrých barev a špalírem vrtošivých nápadů*“. Marně hledá „*cestu a výhled*“, ale „*poznenáhlou se vyjasní*“: „*Básník rozpoutá všechny tóny a barvy svého orchestru v nádherné furioso. Závěr básně však vyznívá pokojně a smírně*.“²⁶

V souboru časopiseckých reakcí má Seifertův článek zčásti podobu jakési imprese, vycházející z Mahenovy korespondence a charakterizující jeho tvorbu v obecné rovině. *Požár Tater* pak Seifert zhodnotil jako „*knihu vytrženou z horčí přítomnosti*“, jako „*odpověď na sta bolestných otázek našich dnů*“. Evokací tatranské bouře „*vichřivými slokami*“ autor „*symbolizuje dnešní zmatenou a žalostnou dobu*“ a čtenáře uchvacuje „*vírem svých rytmů*“ a „*rozbouřenými vlnami slov, obrazů a myšlenek*.“²⁷

Podobné vyznění má i recenze Karla Titze, který v ní zprvu parafrázuje „*zajímavý obsah*“ *Požáru Tater*. V interpretaci této skladby oceňuje, že je napsaná „*naléhavě, přesvědčivě*“. Chválí koexistenci „*lyrických pasáží*“ a „*dramatických vzruchů*“, symboličnost tatranského požáru, „*vášnivý rytmus obžaloby*“ a „*výzvu k přerodu*“. Svůj soud uzavírá těmito slovy: „*Mahen je tu aktuální, nezadáva básnickou krásu. Vysoko báseň svou naladil a v té čisté tónině setrval, což samo je skvělý výkon. Svou naléhavou apostrofu dovedl přes její britkost odítí v roucho ryze básnické*.“²⁸

²¹ TITZ, Karel: *Mahenův Požár Tater*. Panorama 12, 1934, č. 6, s. 90.

²² VÁCLAVEK, Bedřich: *Nové knihy*. Index 6, 1934, č. 3, s. 32–34.

²³ ČERNÍK, Artuš: *Nové knížky české poezie*. Čin 6, 1934, č. 31, s. 730–732.

²⁴ SLAVÍK, Bedřich: *Nový Mahen*. Lumír 60, 1933–1934, č. 5, s. 288–289.

²⁵ Srov. pozn. 17.

²⁶ Srov. pozn. 18.

²⁷ Srov. pozn. 14.

²⁸ Srov. pozn. 21.

Bedřich Václavek spojil své hodnocení *Požáru Tater* s posudkem novely Karla Nového *Chceme žít* (1933). Mahenovu skladbu povýtce jen glosoval s hojným využitím citátů jejích veršů, ale její podstatu vystihl dobře. Viděl v ní „vizionářskou báseň, která vyplynula z reakce na depresi po hitlerovském převratě v Německu.“ Usoudil, že Mahenova dramatická lyrika se zde „obrozuje a rozlévá do šíře.“²⁹

Větší pozornost *Požáru Tater* věnoval Artuš Černík, který ho posoudil v kritické stati pojednávající ještě o dalších sedmi básnických novinkách (šlo například o sbírky Františka Nechvátala, Jana Aldy, Vladimíra Šachy, Jiřiny Karasové či Jaromíra Hořejše). Z Mahenovy knížky podle Černíka promlouvá „podivuhodná lidská a básnická individualita“. Její autor nalézá v přírodě „více rovnováhy nežli tam, kde společenské dění provokuje jeho ironický postoj.“ Ve své skladbě „udeřil prudce do strun svého nástroje, aby vyvolal obraz bouře a vrátil autonomnímu území na samých hranicích nebe jeho démoničnost.“

Černík dále oceňuje Mahenova líčení, „fotografický dar mluvy“ a „komparace jedinečné smělosti“, jakož i zobrazení vztahu člověka k horám a „pásmo dojmů, které milencům hor učaruje navždy“. Svě pozitivní hodnocení kritik sumarizuje takto: „Otázky a odpovědi, symbolická záměrnost, výzvy a výstrahy, mementa a optimismus všeobjímajícího smíru rostou až ke konečnému akordu organicky z tohoto přírodního dramatu, z něhož Mahen vykouzlil doslovně požár hor.“³⁰

Kladný ráz má i recenze Bedřicha Slavíka. V *Požáru Tater* podle jeho mínění „probleskují Mahenovy lyrické přednosti“, nadto „touhu po vzpouře a činu“ zde doplňuje „myšlenka na celé lidstvo“ a „bolest i víra jedince se znásobuje uvědoměním kolektivním“. Slavík dále píše: „Osudovost chvíle je cítěna ve vší naléhavosti. Drama přírody a člověka má klasickou jednotu místa a času. Gaminský úsměšek mění se ve vzrušenou vizi přírody. Slabosti lidské podléhají zákonům kosmu. Mahenovo stanoviště je však vpeřené do půdy a rasy. Nad kyklopskou smrští dává zazniti sociálně politickým veršům, půlnočnímu zpěvu hrůzy a zmaru. Bolest zmučené duše probíjí se k obrazům světového i národního rozvratu. Epické rozevlátí získává důsledným rozvedením katastrofy s faustovským položením otázek po účelu života.“ Za „umělecký zisk“ Mahenovy skladby Slavík označil „pevné sevření epické linie myšlenkovou konstrukcí“ a „potlačení skepse ve prospěch víry.“³¹

Jak vidno, Mahenovy básnické reflexe Slovenska mají velké časové rozpětí a rozmanité podoby. Po básni *Černovská masakra* z roku 1907 následovala řada sbírek, v nichž se však slovenské motivy téměř neobjevují. Nacházejí se až v *Požáru Tater*, kde naopak dominují. Toto dílo ovšem implikuje četné tematické přesahy a právem mělo i pozitivní kritickou odezvu.

²⁹ Srov. pozn. 22.

³⁰ Srov. pozn. 23.

³¹ Srov. pozn. 24.

doc. PhDr. Jiří Poláček, CSc.

Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta MU

Poříčí 7, 603 00 Brno – Česká republika

polacek@ped.muni.cz

